

VAŽNOST RAZVOJA POLITIKE OBRAZOVANJA ODRASLIH U HRVATSKOJ

Marija Lugarić

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
Zagreb

Nije potrebno posebno podsjećati da je važnost obrazovanja odraslih propisana i Zakonom o obrazovanju odraslih, koji navodi da je obrazovanje odraslih dio jedinstvenog obrazovnog sustava Republike Hrvatske¹. Možda bismo mogli ponuditi različite interpretacije ove odredbe, ali svi ćemo se složiti da je uloga obrazovanja odraslih nezamjenjiva u podizanju obrazovne strukture stanovništva, te da bez obrazovanja odraslih obrazovni sustav Republike Hrvatske ne bismo mogli smatrati cjelovitim. Stoga Vlada Republike Hrvatske posebnu pažnju poklanja daljnjem razvoju sustava obrazovanja odraslih.

Politika obrazovanja odraslih usmjerena je na rješavanje problema i razvijanje sustava obrazovanja odraslih osoba. Nacionalna politika obrazovanja odraslih Republike Hrvatske, naravno, treba odgovoriti na nacionalne obrazovne potrebe i prioritete, no kao buduća članica Europske unije pametno je da svoje obrazovne politike usklađujemo i s europskim obrazovnim politikama. Pri tome možemo istaknuti da je smjer kojim Europska unija razvija politiku obrazovanja odraslih kompatibilan i s Hrvatskim potrebama: razvijanje ključnih kompetencija, vrednovanje neformalnog i informalnog obrazovanja, podizanje kvalitete u sustavu obrazovanja odraslih, osiguranje mehanizama za financiranje programa obrazovanja odraslih, podizanje kompetencija nastavnika u obrazovanju odraslih, praćenje i prikupljanje podataka o sustavu obrazovanja odraslih... Naravno, u razvoju politike obrazovanja odraslih u Hrvatskoj važno je dužnu pažnju posvetiti i pojedinim temama koje proizlaze iz specifičnosti naše povijesti razvoja obrazovanja odraslih i aktualnih zakonskih određenja.

Sustav formalnog obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj u mnogočemu je povezan redovitim obrazovanjem djece i mladih, te ga nadograđuje i nadopunjuje,

1 Izlaganje Marije Lugarić na Andragoškoj konferenciji koju je 22. ožujka 2012. godine u Zagrebu organiziralo Hrvatsko andragoško društvo. Izlaganje je održala kao zamjenica Ministra za znanost, obrazovanje i sport. Trenutno je zastupnica u Hrvatskom saboru.

ali ima i svojih posebnosti. Stoga je nužno promišljeno razvijati sustav obrazovanja odraslih i osigurati da je njegov razvoj u skladu s razvojem drugih dijelova obrazovnog sustava, a da istovremeno odgovara na zahtjeve i potrebe koje pred obrazovanje odraslih postavlja razvoj suvremenog društva. Sve brži tehnološki i društveni razvoj ukazuje na činjenicu da redovito obrazovanje ne može osigurati dovoljno kompetencija koje bi za čitav život zadovoljile potrebe suvremenog čovjeka i društva u kojem on treba biti aktivan član. Stoga je svaki pojedinac nužno suočen s potrebom stjecanja novih kompetencija.

Podsjetimo na jedan paradoks: učimo djecu da žive u svijetu za koji ne znamo kakav će biti i da se služe tehnologijama za koje danas ne znamo kakve će biti. Također: neka istraživanja kazuju da će u budućnosti svaka osoba barem tri puta tijekom života promijeniti zanimanje.

Suvremena gospodarska kriza posebno je istaknula potrebu ulaganja u obrazovanje kvalificirane radne snage koja je sposobna brzo se prilagoditi promjenama na tržištu rada: radi promjene karijere/zanimanja, zbog gubitka posla ili jednostavno zbog potrebe da na svom radnom mjestu unaprijedi svoje kompetencije kako bi bio učinkovitiji i stručniji radnik.

Često ističemo kako je formalno obrazovanje odraslih fleksibilnije od redovitog sustava, te prilagođeno potrebama, mogućnostima i prethodnom iskustvu polaznika. To je najlakše uočljivo ako pogledamo načine, oblike i metode koje se koriste pri izvođenju programa obrazovanja odraslih. No, važno je napomenuti da se programi obrazovanja odraslih koji vode ka stjecanju kvalifikacije, odnosno zanimanja, temelje na nastavnim planovima i programima propisanim za redovito obrazovanje, što ima svojih i prednosti i mana. Primjerice, dobro je da odrasla osoba koja u ustanovi za obrazovanje odraslih stekne zanimanje "hotelijsko-turistički tehničar" (bilo u programu stjecanja kvalifikacije ili u programu prekvalifikacije) ostvaruje i ima sva prava kao i učenik koji je to zanimanje stekao u redovitom sustavu. Može se postaviti pitanje ne bi li kod donošenja novih nastavnih planova i programa trebalo više obratiti pažnju na činjenicu da će se oni primjenjivati i u sustavu obrazovanja odraslih, te ih na odgovarajući način i oblikovati kako bi bili se lakše uskladili s potrebama sustava obrazovanja odraslih. Kao što presudnu i nezamjenjivu ulogu u donošenju novih nastavnih planova i programa imaju sektorska vijeća, koja zastupaju interese i potrebe pojedinih gospodarskih sektora, tako bi i andragoška struka trebala imati aktivnu ulogu u zastupanju stručnih andragoških stajališta u osmišljavanju i donošenju programa obrazovanja odraslih.

Ovo se podjednako odnosi i na donošenje kratkih programa osposobljavanja i usavršavanja koje osmišljavaju i donose naše ustanove samostalno. Pri osmišljavanju kratkih programa ustanove oslušuju i propituju obrazovne potrebe svoje lokalne zajednice i gospodarstva, pa je nezamjenjiva uloga programa osposobljavanja i usavršavanja u brzom i efikasnom odgovoru na potrebe tržišta rada za određenim kompetencijama. No, ne možemo zatvoriti oči pred činjenicom da bi ustanovama dobro došla pomoć andragoških, pa i drugih stručnjaka kako bi svoju kreativnost i

entuzijazam kvalitetno pretočili u programe osposobljavanja i usavršavanja koji će odgovoriti na potrebe tržišta rada.

Često se spominje uloga andragoških djelatnika (nastavnika, voditelja obrazovanja, stručnih učitelja) u uspješnom obrazovanju odraslih osoba. Iako andragoški djelatnici trebaju zadovoljiti iste formalne uvjete kao i nastavnici u redovitom sustavu, jasno je da u radu s odraslim osobama trebaju nove i drugačije kompetencije koje nisu vezane samo uz izvođenje nastave. Posebno se može istaknuti, možda malo manje uočljivu, ulogu andragoških djelatnika da često obavljaju proslave profesionalne orijentacije i vođenja/usmjeravanja odraslih osoba, i to prilikom upisa u programe i kao čitav kroz obrazovni proces. Iskustvo je pokazalo da odrasle osobe (nezaposlene ali i zaposlene) trebaju pomoć u odabiru svog obrazovnog puta kako bi on zadovoljio njihove osobne i profesionalne potrebe (priprema za novo zaposlenje, promjenu karijere i slično), a često im je potrebna podrška i usmjeravanje kako bi uspješno dovršili obrazovanje.

Andragoški djelatnici imaju važnu ulogu i kod vrednovanja prethodnog neformalnog i informalnog učenja polaznika koji žele upisati program obrazovanja odraslih. Poznati su nam slučajevi osoba koji već imaju radnog iskustva na određenim poslovima i potrebno je realno utvrditi može li im se ono priznati kao dio programa osposobljavanja. Slične situacije se mogu pojaviti i kod programa prekvalifikacije kada u mnogim slučajevima nije dovoljno samo pogledati svjedodžbe o završenoj srednjoj školi i polazniku odrediti predmete koje još mora položiti kako bi došao do novog zanimanja, nego se susrećemo sa situacijama da polaznik mora obnoviti i dopuniti dio sadržaja nekog nastavnog predmeta. Složit ćemo se da vrednovanje i priznavanje već stečenog znanja i iskustva znatno skraćuje i olakšava obrazovanje odraslih osoba. Na taj način odrasle osobe mogu racionalno doći do potrebnih kvalifikacija, a osobama kojima je potrebno dopuniti znanje može se prilagoditi obrazovni program uzimajući u obzir dio znanja koji je u postupku vrednovanja već priznat. Instrumente i metode koje bi se mogle primjenjivati u postupcima priznavanja prethodnog iskustva, kao i unapređenje kompetencija andragoških djelatnika, ono je što trebamo razvijati u sustavu obrazovanja odraslih, naravno uz nezamjenjivu uključenost andragoških stručnjaka.

Važnost razvoja sustava obrazovanja odraslih posebno ističe i Europska unija. Rezolucija Europskog vijeća o obnovljenom planu za obrazovanje odraslih (usvojena u studenome 2011.) naglašava da je kriza u EU ukazala koliko važnu ulogu može imati obrazovanje odraslih u postizanju ciljeva Europe 2020 vezanih uz zapošljivost. No, često puta se naglasak stavlja na stjecanje stručnih kompetencija koje su vezane uz pojedina zanimanja ili kvalifikacije, a zaboravlja da i stjecanje ključnih kompetencija vodi do kompetentnijeg i aktivnijeg građana, što će ga u konačnici lakše dovesti i do zaposlenja. Stoga je Europska komisija Novi plan za obrazovanje odraslih za razdoblje 2012-2014 nazvala "ONE STEP UP". Cilj je Plana poticanje osnovnog obrazovanja odraslih i stjecanja ključnih kompetencija čime se stvara preduvjet za daljnje cjeloživotno učenje i aktivno sudjelovanje pojedinca u

društvu. Istraživanja pokazuju da je ravnomjerna distribucija vještina u populaciji ima jak utjecaj na ukupne gospodarske aktivnosti, a podizanje osnovnih vještina svih ljudi imaju veći dugoročni učinak na gospodarski rast.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta aktivno će se uključiti u provedbu ovog Plana kako bi promoviralo stjecanje ključnih kompetencija, ali i pripremiло buduće aktivnosti u osnovnom obrazovanju odraslih nakon 2012. godine kada završava provedba Projekta “Za Hrvatsku pismenosti - put do poželjne budućnosti: Desetljeće pismenosti u Hrvatskoj 2003.-2012.” Uloga andragoških stručnjaka i šire andragoške javnosti nezamjenjiva je u daljnjem razvoju koncepta osnovnog obrazovanja odraslih i stjecanja ključnih kompetencija, te motiviranju odraslih polaznika za uključivanje u obrazovni proces.

U europskom kontekstu sve je aktualnije i donošenje mjera kojima se potiče obrazovanje odraslih u posebnim društvenim skupinama. Primjerice, uključivanje starijih osoba u obrazovne aktivnosti može omogućiti njihovo aktiviranje u društvu i nakon umirovljenja. Dokazano je da osobe starije životne dobi mogu aktivno doprinijeti napretku društva, a time ujedno doprinose unapređenju svojeg zdravstvenog i socioekonomskog statusu. Obrazovanje manjina i doseljenika doprinosi njihovoj integraciji u društvo i zapošljivosti. Obrazovanjem zatvorenika omogućuje se da osobe na odsluženju zatvorske kazne svoje slobodno vrijeme iskorištavaju za stjecanje kompetencija i kvalifikacija koje će im omogućiti reintegraciju u društvo nakon odsluženja kazne.

U MZOS-u se razmišlja o možda drugačijem institucionalnom uređenju sustava potpore sustavu obrazovanja odraslih.

Naravno, ovo nisu jedine teme koje zaokupljaju andragoške stručnjake, ali i širu javnost koja je zainteresirana za razvoj sustava obrazovanja odraslih, te da ima još mnogo toga što bismo u obrazovanju odraslih željeli unaprijediti i poboljšati.